

قراردادهای تجاری بین‌المللی

انتقال فناوری

دکتر مصطفی ماندگار

عضو هیأت علمی دانشگاه

دیباچه

دکتر بهروز خاکی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

مؤسسه مطالعات پژوهشهای حقوقی

تهران - ۱۳۹۳

سرشناسه	: ماندگار، مصطفی
عنوان و نام پدیدآور	: قراردادهای تجاری بین‌المللی انتقال فناوری/ مصطفی ماندگار؛ با دیباجه بهروز اخلاقی.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۵۷۶ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۲۷-۶
یادداشت	: ص. ع. به انگلیسی: Mostafa Mandegar. International commercial agreements technology transfer.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: انتقال تکنولوژی -- قوانین و مقررات
موضوع	: انتقال تکنولوژی -- قراردادها
موضوع	: مالکیت معنوی
شناسه افزوده	: اخلاقی، بهروز، ۱۳۱۶ - مقدمه نویسی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ق ۲/۴ ۱۵۳۰ K153
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۲.۷۴
شماره کتابشناس ملی	: ۳۷۳۷۳۰

عنوان : قراردادهای تجاری بین‌المللی: انتقال فناوری

مؤلف : دکتر مصطفی ماندگار

ناشر : مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

نوبت چاپ : اول

تاریخ چاپ : ۱۳۹۳

شمارگان : ۵۰۰ نسخه

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۷۷-۲۷-۶

بها : ۳۵,۰۰۰ تومان

حق هرگونه چاپ و انتشار برای ناشر محفوظ است.

تهران - خیابان کریم‌خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - کوچه گیلان - پلاک ۵ - کدپستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱

سندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۲۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱-۴ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰

Website: www.sdil.ac.ir Email: publication@sdil.org

به نام خداوند جان و خرد

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجارب عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

مانند سایر فہیم و آگاه، هیچ‌گاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از استیاد و دکتربن حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچ‌گاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد عاری و مضافه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوقی، حوزه‌های علمیه که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، و سایرین حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور به‌ساز بهره‌ی‌برند، متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکتربن حقوقی کشور برعهده دارند.

جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکتربن حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش که همواره سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتابهای حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات جناب آقای دکتر مصطفی ماندگار در تألیف کتاب «قراردادهای تجاری بین‌المللی: انتقال فناوری» را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست تفصیلی مطالب

۲۱	 دیباچه
۲۵	 مقدمه
۳۱	 بخش اول: تحلیل مفاهیم بنیادین
۳۳	 فصل اول: مفاهیم و عناصر ساختاری موضوع
۳۳	 گفتار نخست: تعریف و بیان خاستگاه طرح بحث
۳۴	 بند اول: مفهوم اصطلاحی فناوری (تکنولوژی)
۳۹	 بند دوم: مفهوم اصطلاحی جذب و انتقال فناوری
۳۹	 یک) تعریف و بیان چارچوب و اقسام انتقال
۴۲	 دو) سیر اجمالی مداخل تکنیک و انتقال قراردادی فناوری
۴۳	 الف) شناسایی، ارزیابی و انتخاب فناوری مطلوب
۴۴	 ب) مرحله مذاکره و تعیین شرایط انتقال قراردادی
۴۵	 ج) مرحله عقد قرارداد
۴۵	 د) مرحله بهره‌برداری و جذب فناوری و تأثیرات بر حسن اجرای مفاد قرارداد
۴۶	 هـ) مرحله توسعه و نوآوری‌های فناورانه
۴۷	 بند سوم: انتقال فناوری در عرصه جهانی شدن و تأثیرات اراد
۵۲	 یک - ضرورت شکل‌گیری و منافع حاصل از تجارت آزاد فناوری
۵۲	 الف) مبانی نظری شکل‌گیری و اهمیت تجارت آزاد فناوری
۶۰	 ب) پیامدهای تحولات جهان‌گرایی اقتصادی در زمینه انتقال فناوری
۶۱	 ۱. پیامدهای غیرحقوقی
۶۵	 ۲. پیامدهای حقوقی
۷۱	 دو) قلمرو حقوقی انواع مبادلات و بازارهای فناوری
۷۲	 الف) روابط حقوقی ناشی از تجارت و نقل و انتقال فناوری در بازار داخلی
۷۶	 ب) جهانی شدن و روابط حقوقی ناشی از تجارت بین‌المللی فناوری
۸۰	 گفتار دوم: انتقال فناوری در آیین حقوق مالکیت‌های فکری

- بند اول: ارتباط حقوق مالکیت‌های فکری با انتقال فناوری ۸۰
- بند دوم: رابطه حقوق مالکیت فکری با حقوق قراردادهای ۸۴
- بند سوم: مبانی مالکیت فکری در حوزه انتقال فناوری ۸۶
- یک) مبانی فلسفی ۸۸
- الف- نظریه کار و محصولات فکری ۸۹
- ب. دیدگاه اقتصادی و فایده‌گرایی ۹۱
- ج) مبنای قراردادی آثار فکری و فناوریانه ۹۴
- د) نظریه وابستگی آثار فکری و فناوریانه محور به شخصیت پدیدآورنده ۹۶
- ه) حقوق صاحبان آثار فکری و فناوریانه نوعی مالکیت است ۹۷
- دو) رویکرد های تجاری - اقتصادی ۹۹
- سه) سه ماهه اول حقوقی ۱۰۶
- الف) دکتر بن ستیف حق ۱۱۱
- ب) اصل رفتار فنی ۱۱۶
- ج) اصل رفتار دولت کاما ۱۱۸
- بند چهارم) حقوق مترتب بر آثار فکری و فناوریانه ۱۲۰
- یک) حقوق مالی ۱۲۰
- دو) حقوق معنوی ۱۲۲
- بند پنجم: مفاهیم و مصادیق مصطلح مالکیت‌های فکری در حوزه انتقال فناوری ۱۲۳
- یک) ضرورت و اهمیت طرح بحث و ارتباط آن با موضوع ۱۲۴
- دو) عمده‌ترین گونه‌های رایج دارایی‌های فکری - فناوریانه در انظار مالی و فناوری ۱۲۷
- الف) دانش فنی ۱۲۷
- ب) اسرار تجاری ۱۳۱
- ج) نوها و شوها در اصطلاح قراردادهای انتقال فناوری ۱۳۳
- د) اختراع، ورقه حق اختراع ۱۳۸
- ه) نوآوری‌های زیست‌فناورانه ۱۴۸
- و) طرح‌های صنعتی ۱۵۱
- ز) نمونه اشیاء مصرفی و مفید ۱۵۳
- ح) طرح‌های ساخت مدارهای یکپارچه ۱۵۴

فصل دوم: کنترل و هدایت قراردادهای انتقال فناوری.....	۱۵۷
گفتار نخست: رویکردهای تجاری محدودکننده در مبادلات فناوری.....	۱۵۹
بند اول: مفهوم و تأثیر رویه‌های محدودکننده.....	۱۵۹
بند دوم: علل گرایش به اتخاذ رویه‌های محدودکننده تجاری.....	۱۶۳
بند سوم: حقوق مالکیت‌های فکری و رویه‌های محدودکننده تجاری.....	۱۶۷
یک) تقابل حقوق رقابت و حقوق مالکیت فکری.....	۱۶۷
دو) چالش‌های مربوط به اعتبار حقوق مالکیت‌های فکری.....	۱۷۰
الف) تفاوت مفهومی.....	۱۷۰
ب) شرط اسقاط حق اعتراض نسبت به اعتبار پروانه‌های مالکیت فکری.....	۱۷۳
ج) محدودیت‌های پس از زوال حقوق مالکیت فکری.....	۱۷۴
د) محاکمات صادراتی.....	۱۷۵
ه) محدودیت‌های تطبیق فناوری با نیازهای محلی (بومی‌سازی فناوری).....	۱۷۶
و) اثبات ادعای مبادله جمعی لیسانس‌ها.....	۱۷۷
سه) کنترل رویه‌های طرف‌تی در موافقت‌نامه تریس و کنوانسیون پاریس.....	۱۷۹
بند چهارم: شایع‌ترین رویه‌های محدودکننده تجاری در قراردادهای انتقال فناوری.....	۱۸۰
یک) شروط انتقال معکوس (سود حق اعطایی).....	۱۸۱
دو) محدودیت‌های مربوط به نوع و دامنه استفاده.....	۱۸۲
سه) تعهدات وابسته (ترتیبات پیوندی).....	۱۸۳
گفتار دوم: حقوق رقابت و سیاست داخلی کشورها در کنترل انتقال فناوری (کنترل‌های ملی).....	۱۸۵
بند اول: رویکرد کشورهای توسعه یافته (انتقال دهنده) در مبادلات رویه‌های ضدرقابته	
و کنترل مبادلات فناوریانه.....	۱۸۷
یک) تدابیر کنترل‌کننده صادرات و انتقال فناوری در کشور آمریکا.....	۱۸۹
دو) سیاست‌های رقابت تجاری در اتحادیه اروپا.....	۱۹۵
بند دوم: رهیافت کشورهای در حال توسعه (انتقال گیرنده) برای کنترل رویکردهای	
ضد رقابته و مخالف انتقال فناوری.....	۲۰۰
بند سوم: انتقال فناوری در نظم حقوق ملی (ایران).....	۲۰۶
یک) علل ناکامی ایران در جذب و توسعه فناوریانه.....	۲۰۸

- الف) استراتژی توسعه اقتصادی و انتقال فناوری ۲۰۸
- ب) فقدان برنامه و سیاست مطلوب برای جذب و انتقال فناوری ۲۱۰
- ج) فقدان روحیه ابتکار و تشویق نوآوری‌های فناورانه ۲۱۲
- د) چارچوب حقوقی نامناسب برای جذب، توسعه و توزیع فناوری ۲۱۲
۱. قوانین مربوط به انتقال فناوری ۲۱۳
۲. قوانین مالکیت فکری ۲۱۵
۳. قوانین مربوط به رویه‌های محدودکننده تجاری ۲۱۷
- دو قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران ۲۱۸
- سه) برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۲۲۱
- چهار، قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ۲۲۵
- پنج) انتقال فناوری در موازین مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی ۲۳۱
- شش) قانون حد استفاده از تکنولوژی مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور ۲۳۵
- هفت) مجموعه ضوابط راجع به انعقاد قراردادهای انتقال فناوری ۲۳۷
- گفتار سوم: کنترل قراردادهای انتقال فناوری در نظم حقوقی بین‌المللی (کنترل‌های بین‌المللی) ۲۳۸
- بند اول: منشور هاوانا ۲۳۹
- یک) تاریخچه ۲۳۹
- دو) اختلافات رفع ناشدنی ۲۴۱
- بند دوم: اقدامات سازمان ملل متحد (آنکتاد) در کنترل رویه‌های منحوس‌کننده تجاری ۲۴۲
- بند سوم: اعمال مقررات رقابتی آنکتاد نسبت به قراردادهای انتقال فناوری ۲۴۴
- یک) ساختار کلی مقررات ۲۴۴
- دو) نارسایی‌های مقررات رقابتی آنکتاد ۲۴۷
- بند چهارم: اقدامات آنکتاد برای تدوین مقررات ویژه راجع به انتقال فناوری ۲۴۹
- یک) تاریخچه و روند مذاکرات ۲۴۹
- دو) مفاد مذاکرات و متن مقررات پیشنهادی ۲۵۲
- سه) خصیصه حقوقی و تأثیر وجودی مقررات ویژه انتقال فناوری ۲۵۷
- بند پنجم: کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاهای ۲۵۹
- بند ششم: نتیجه بحث: ضرورت اتخاذ یک راه حل حقوقی جامع بین‌المللی ۲۶۲

بخش دوم: انتقال فناوری در بستر قواعد عمومی و اختصاصی قراردادهای تجاری

بین‌المللی ۲۶۹

فصل اول: تبیین سرشت و ابعاد حقوقی قراردادهای انتقال فناوری ۲۶۹

گفتار نخست: ماهیت حقوقی قراردادهای انتقال فناوری ۲۷۰

بند اول: مقارنه و تطبیق قراردادهای انتقال فناوری با عقود مدنی ۲۷۱

یک) بیع ۲۷۲

الف) تملیکی بودن بیع ۲۷۳

ب) عین بودن مبیع ۲۷۷

ج) معوض بودن بیع ۲۷۹

د) تصدیق و جمع‌بندی ۲۸۰

در - اجاره و حق انتفاع ۲۸۵

الف) تملیکی بودن اجاره ۲۸۵

ب) معوض بودن اجاره ۲۸۷

ج) موقت بودن اجاره ۲۸۷

د) تطبیق و جمع‌بندی ۲۸۸

سه - صلح ۲۹۰

الف) تحلیل ماهیت صلح ۲۹۰

ب) تطبیق و جمع‌بندی ۲۹۲

چهار - قالب‌های مشارکتی مدنی ۲۹۳

الف) تحلیل مفهوم ۲۹۳

ب) تطبیق و جمع‌بندی ۲۹۵

پنج - قرارداد موضوع ماده ۱۰ قانون مدنی ۲۹۶

الف) تحلیل ماده ۱۰ ق.م. و اصل آزادی قراردادی ۲۹۶

ب) تطبیق و جمع‌بندی ۲۹۸

بند دوم - تحلیل نهایی: جستجو و شناسایی ماهیت حقوقی مستقل برای قراردادهای

انتقال فناوری ۲۹۹

گفتار دوم: آیین تشکیل و مندرجات قراردادهای انتقال فناوری ۳۰۳

بند اول - به شرایط اساسی صحت معامله در قراردادهای انتقال فناوری ۳۰۹

- یک - ایجاب و قبول ۳۰۹
- دو - اهلیت قراردادی ۳۱۲
- سه - مورد معامله و عوض ۳۱۳
- چهار - مشروعیت جهت معامله ۳۱۶
- بند دوم - شناسه‌های عمومی قراردادهای انتقال فناوری ۳۱۸
- یک - مشخصات اطراف قرارداد ۳۱۹
- دو - مشخصات موضوع قرارداد ۳۲۰
- سه - مفاهیم و اصطلاحات قراردادی ۳۲۱
- چهار - مدت قرارداد ۳۲۲
- پنج - زبان قرارداد ۳۲۴
- شش - قلمرو جنجایی قرارداد ۳۲۴
- هفت - مکاتبات قراردادی ۳۲۵
- هشت - ضمیمه و پیوسته‌های قراردادی ۳۲۶
- نه - بخش فنی قرارداد ۳۲۷
- الف) تأییدات طرفین قرارداد ۳۲۷
- ب) آموزش کارکنان گیرنده فناوری ۳۲۸
- ج) کارکنان مأمور از طرف انتقال دهنده فناوری ۳۲۸
- د) کنترل کیفیت محصولات، آموزه‌ها و فرآیندهای فناورانه ۳۲۹
- ه) تأمین مواد، ماشین‌آلات و قطعات ۳۳۰
- ده - بخش مالی قرارداد ۳۳۱
- الف) تأمین مالی پروژه ۳۳۲
- ب) تعیین قیمت و نحوه پرداخت ۳۳۳
۱. پرداخت یکجا ۳۳۳
۲. پرداخت به صورت اعطای حق‌الامتياز ۳۳۳
۳. پرداخت یکجا و حق‌الامتياز به صورت مختلط ۳۳۵
- ج) ارزش ۳۳۵
- د) کسورات قانونی (مالیات، عوارض و حقوق گمرکی) ۳۳۵
- بند سوم - مهم‌ترین پیش‌بینی‌های حقوقی مربوط به قراردادهای انتقال فناوری ۳۳۷

۳۳۷	یک - تضمینات
۳۴۱	دو - محدودیت‌های قراردادی
۳۴۴	سه - واگذاری قرارداد و اطلاعات فناوری به غیر
۳۴۶	چهار - رازداری
۳۴۸	پنج - نوآوری‌های فناوریانه
۳۵۲	شش - معاذیر قراردادی
۳۵۳	الف) فورس مازور
۳۵۳	۱. مفهوم
۳۵۷	۲. آثار فورس مازور
۳۵۹	۳. درج شرط فورس مازور در قراردادهای انتقال فناوری
۳۶۱	ب) عدم شدن یا عملی نبودن قرارداد
۳۶۴	ج) دشواری یا نسرور حرج در اجرای قرارداد
۳۶۷	هفت - فسخ
۳۶۹	هشت - حقوق عدم بر قرارداد
۳۷۰	الف) موضع حقوق ابطال
۳۷۴	ب) تعیین حقوق حاکم به موجب قوانین انتقال فناوری
۳۷۶	ج) رویه و دکترین حقوقی در تعیین حقوق حاکم
۳۸۰	نه - حل و فصل اختلافات
۳۸۵	فصل دوم: ترتیبات و گونه‌های قراردادی انتقال فناوری
۳۸۷	گفتار نخست - قراردادهای فناوری محور
۳۸۷	بند اول - قراردادهای لیسانس (مجوز بهره‌برداری) فناوری
۳۸۷	یک - تحلیل و ماهیت حقوقی
۳۹۰	دو - انواع تقسیم‌بندی‌های لیسانس
۳۹۳	سه - محدودیت‌های قراردادی و قانونی
۳۹۳	الف) تعهدات وابسته (ترتیبات پیوندی)
۳۹۶	ب) انتقال پیشرفت‌های فناوریانه
۳۹۸	ج) محدودیت‌های جغرافیایی
۳۹۹	د) سایر محدودیت‌های قراردادی

۳۹۹. محدودیت در فعالیتهای فناوریانه رقابتی.....
۴۰۰. محدودیت مربوط به تحقیق و توسعه.....
۴۰۱. تعیین و تثبیت قیمت.....
۴۰۲. چهار - آثار قرارداد لیسانس.....
۴۰۳. الف) تعهدات لیسانس دهنده (لیسانسر).....
۴۰۳. ۱. تعهد به واگذاری و تحویل موضوع تحت لیسانس.....
۴۰۶. ۲. تعهد به تضمین حقوق لیسانس گیرنده.....
۴۰۸. ب) تعهدات لیسانس گیرنده (لیسانسی).....
۴۰۸. ۱. تعهد به پرداخت قیمت.....
۴۰۹. ۲. تعهد به رداری.....
۴۱۰. ۳. تعهد به بهره‌برداری از موضوع و رعایت محدوده لیسانس.....
۴۱۱. بند دوم - قراردادهای فانشیر، فرانچایزینگ یا اعطاء امتیاز.....
۴۱۲. یک - تحلیل مفهوم بهره‌دهی.....
۴۱۸. دو - انواع قراردادهای فرانچایز.....
۴۲۰. سه - آثار قرارداد.....
۴۲۱. الف) تعهدات فرانچایزر (واگذارنده امتیاز).....
۴۲۳. ب) تعهدات فرانچایزی (گیرنده امتیاز).....
۴۲۵. بند سوم - قراردادهای نوهاو (واگذاری دانش فنی).....
۴۳۰. بند چهارم - قرارداد فروش یا انتقال حقوق مالکیت‌های فکری.....
۴۳۰. مبحث دوم: قراردادهای ساخت محور.....
۴۳۱. بند اول - عمده‌ترین شیوه‌های معاوضی سرمایه‌گذاری خارجی.....
۴۳۳. یک - سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....
۴۳۹. دو - قراردادهای بی.اوتی. (ساخت، بهره‌برداری و انتقال).....
۴۳۹. الف) تحلیل مفهوم و ماهیت حقوقی.....
۴۴۳. ب) مراحل اجرای پروژه.....
۴۴۶. ج) قراردادهای مطرح در پروژه.....
۴۴۸. د) تعهدات طرفین.....
۴۴۹. ه) انتقال فناوری در بی.اوتی.....

سه - بای بک (بیع متقابل).....	۴۵۱
الف) تحلیل مفهوم و ماهیت حقوقی.....	۴۵۴
ب) چگونگی انتقال فناوری در معاملات بای بک.....	۴۵۸
چهار - سایر قراردادهای تجارت متقابل.....	۴۶۰
الف) تهاتر.....	۴۶۰
ب) خرید متقابل.....	۴۶۱
ج) افسست.....	۴۶۲
نند دوم - جوینت ونچر (مشارکت تجاری)، شیوه مشارکتی سرمایه‌گذاری خارجی.....	۴۶۵
ب - تحلیل مفهوم، انواع و ماهیت حقوقی.....	۴۶۵
دو - عناصر عمده و مشترک انواع جوینت ونچر.....	۴۷۲
س - تعهدات طرفین.....	۴۷۵
چهار - چگونگی انتقال فناوری در جوینت ونچر.....	۴۷۶
دستاورد.....	۴۷۹
فهرست منابع.....	۴۸۴
پیوست‌ها.....	۵۰۷
نمونه قراردادهای انتقال فناوری.....	۵۰۷
نمایه.....	۵۷۲

دیباچه

«بسم الله الرحمن الرحيم»

امروزه از چهار متغیر عمده به عنوان پایه‌های اساسی یا تأثیرگذار در فرایند جهانی شدن اقتصاد یاد می‌شود. این متغیرها عبارتند از: جهانی شدن تجارت، جهانی شدن تولید، جهانی شدن فناوری و جهانی شدن رشد سرمایه‌گذاری خارجی. شکی نیست که توسعه کمی و کیفی تجارت، در سطح جهانی از مظاهر بارز عناصر جهانی شدن اقتصاد به شمار می‌آید. به عبارت دیگر، تجارت جهانی اولین نمود و سبب جهانی شدن اقتصاد است که سابقه آن به اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم بازمی‌گردد.

مدیریت تجارت جهانی توسط «سازمان تجارت جهانی» و توسعه منطقه‌گرایی در پیوند با پدیده‌های دیگر اقتصاد، همواره پیوسته به روند رو به رشد خود ادامه می‌دهد و علی‌رغم بحران آفرینی‌های اقتصادی، بحران مالی، بحران انرژی، واقعاً معلوم نیست مخالفان اقتصاد و تجارت جهانی تا چه حد توان و امکان بازدارندگی این روند شتابان و توقف‌ناپذیر را خواهند داشت.

در فرایند جهانی شدن تجارت، بازارهای کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی به هم پیوند می‌خورند. بیش از ۱۵۰ کشور که بیش از ۹۰ درصد تجارت جهانی را در دست دارند و ۱۵ کشور دیگری که در انتظار پذیرش خود در این سازمان می‌باشند، با هم امتیازاتی را مبادله می‌کنند. این روند، کار اقتصادی و بازرگانی را برای کشورهای مانند ایران که خارج از این توافقات تجارت جهانی قرار دارند، سخت‌تر کرده و می‌کند. امروزه متوسط تعرفه در سطح جهانی ۳/۶ درصد است در حالی که بیش از ۴۰ درصد تجارت جهانی را هرگونه تعرفه معاف است. این تحولات با تلاش و کوشش جمعی، کاملاً تدریجی و طی نیم قرن اخیر به دست آمده است. این تحولات را نمی‌توان صرفاً نتیجه یک توسعه استعماری- استکباری کشورهای بزرگ سرمایه‌داری دانست. مهم‌ترین اثر جهانی شدن تجارت آزاد و رقابت بازار طی ۵ سال اخیر، شش برابر شدن تولید ناخالص داخلی کشورهای رقابت‌کننده، دوازده برابر شدن تجارت جهانی و بیست و سه برابر شدن صادرات کالاهای صنعتی است. تنها در دوره حدوداً ده ساله، پس از مذاکرات دور اوروگوئه، سطح قیمت‌ها در کشورهای رقابت‌کننده ۳۰ تا ۵۰ درصد کاهش یافته و این تحول به معنای افزایش سطح زندگی و رفاه و قدرت خرید به ویژه برای طبقات پایین جامعه از نظر ثروتی و درآمد است.

با توجه به روند جهانی شدن اقتصاد و فرایند رو به رشد تجارت جهانی و پیوند خوردن اقتصاد و تجارت ۱۵۳ کشور عضو سازمان تجارت جهانی، اکنون این سؤال مطرح می‌شود که کشور ما ایران با توجه به موقعیت ممتاز جغرافیای سیاسی و اقتصادی خود، در بعد تجارت منطقه‌ای و جهانی، چه موقعیت و جایگاهی دارد و از چه سهمی برخوردار است؟ آمار و ارقام حکایت از این دارد که سهم ایران، در تجارت جهانی به شدت کاهش یافته است. به عنوان نمونه، سهم ایران در صادرات کالای جهانی، به رغم لحاظ شدن نفت و گاز از ۶/۱۹٪ در سال ۱۹۶۹ به کمتر از ۵٪ در سال ۲۰۰۰ و ۴٪ در سال ۲۰۰۱ و غیره کاهش یافته است در حالی که کشورهای کره جنوبی، سنگاپور، اندونزی و مالزی که سهم کمتر یا مساوی، در سال ۱۹۶۹ داشته‌اند در سال ۲۰۰۰ بین ۱۰ تا ۲۰ درصد از صادرات کالایی جهان را به خود اختصاص داده‌اند. در قلمرو صادرات و تجارت خدمات نیز سهم ایران کمتر از سهم این کشورها در مبادلات جهانی است.

در فاصله بین سال‌های ۹۷-۹۹۲ رتبه ایران در تجارت جهانی بین ۶۰ کشور جهان ۵۸ بوده است. این رتبه بین کشورهای منطقه خاورمیانه و آفریقا هفتم و پس از اسرائیل، آفریقای جنوبی، مصر، عربستان، الجزایر و نیجریه است.

آمار منتشره توسط بانک جهانی و مؤسسه مالی بین‌المللی وابسته به آن، در سال ۲۰۰۷، در زمینه کسب و کار، رتبه ایران را میان ۱۷۵ کشور جهان، در انتهای فهرست اعلام داشته است.

فرایند جهانی شدن اقتصاد و تجارت، ایجاب می‌کند که ایران تفکر روبه رشد را در پیش گرفته، دست به یک بازنگری اساسی در ساختار و نظام اقتصادی و تجاری خود بزند. منطق اقتصادی در سیاست خارجی، منافع جدیدی در منطقه و جهان برای کشورمان پدید آورده و فرصت‌های نوینی در برابرمان قرار می‌دهد. لزوم بهره‌برداری از این فرصت‌ها با عورد منطقی با مولفه‌های فرایند جهانی و تلاش برای نیل به روند تجارت جهانی، تولید، سرمایه‌گذاری خارجی و رشد فناوری اطلاعاتی و ارتباطاتی است.

کشور ما ایران، برای ورود به صحنه تجارت جهانی، قبل از هر چیز، باید از تحریم‌ها و انزوای کشنده و مزمنی که به آن دچار شده، خارج شده، راه و زمینه را برای سرمایه‌گذاری‌های وسیع و انتقال فناوری و فناوری روز در بخش‌های وسیعی از صنایع خود هموار سازد.

آقای دکتر مصطفی ماندگار دانشجوی پر تلاش و آینده نگر ما در دوره دکتری حقوق خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، با درک و بینش عمیق و با ابتکار انتخاب موضوع قراردادهای تجاری بین‌المللی در زمینه انتقال فناوری برای این کتاب، در واقع

خواستہ‌اند تا گامی در جهت پیشرفت و آمادگی کشورمان بردارند. ایشان، صادقانه و عالمانه، با بررسی جنبه‌های مثبت و منفی انعقاد قراردادهای انتقال فناوری و آثار آن، این هدف را دنبال کرده‌اند تا توجه کارگزاران نظام و علاقه‌مندان به موضوع را به اهمیت و ضرورت سرمایه‌گذاری‌ها و لزوم مجهز شدن کشور به فناوری‌ها و فناوری‌های روز، جلب نموده، در حد و توان خود، به خروج کشور از بن‌بست انزوا کمک و دریچه‌ای برای ورود به پهنه تجارت جهانی بگشایند.

اینجانب، خوشوقتم که ایشان توفیق نگارش این کتاب را به بهترین وجه یافته‌اند و اکنون تصمیم به چاپ آن گرفته‌اند. ایشان در راستای توصیه و پیشنهاد اینجانب، با اعمال اصلاحاتی در متن کتاب کوشش کرده‌اند آن را باب طبع علاقه‌مندان و پژوهشگران رشته حقوق نموده، زمینه‌ای فراهم سازند تا مشوق دانشجویان جوان و علاقه‌مند به مباحث متنوع حقوق تجارت بین‌الملل باشد و انگیزی برای انتخاب موضوعات بکر و ابتکاری از یکسو و مفید به حال و وضع کشورمان از سوی دیگر به بار آید. من، به سهم خود، آرزوی توفیق روزافزون این حقوقدان و پژوهشگر جوان کشورمان، دارم و امیدوارم به زودی شاهد تحقیقات ارزنده دیگری از ایشان در این زمینه باشیم.

بهرروز اخلاقی